

Nr 406.

Godkänd av första kammaren den 27 juni 1942.

Godkänd av andra kammaren den 27 juni 1942.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av högre lärarinneseminarier m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 177.)

Till Konungen.

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 117 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1942) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1942/43 beräkna

dels till Högre lärarinneseminarier: Avlöningar ett förslagsanslag av 350,000 kronor;

dels till Högre lärarinneseminarier: Omkostnader ett förslagsanslag av 42,300 kronor;

dels ock till Högre lärarinneseminarier: Stipendier ett anslag av 1,700 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 255, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 24 april 1942, föreslagit riksdagen att

1. besluta, att högre lärarinneseminarier skall nedläggas med utgången av budgetåret 1942/43;

2. besluta, att nya elementarskolan i Stockholm skall nedläggas samt att i Stockholm i stället skola upprättas tre nya läroverk, nämligen

dels på Östermalm ett högre allmänt läroverk med sjuårig folkskola, sjuårig flickskola med teoretisk och praktisk linje, fyra- och femårig realskola samt fyraårigt latin- och tre- och fyraårigt realgymnasium, samtliga linjer utom flickskolans avsedda för såväl gossar som flickor,

dels i Bromma ett högre samläroverk med femårig realskola samt fyraåriga latin- och realgymnasier,

dels ock i Enskede ett högre samläroverk med fyra- och femårig realskola samt fyraåriga latin- och realgymnasier,

skolande ifrågavarande organisationsändringar ske successivt från och med budgetåret 1943/44 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, allt under villkor att Stockholms stad i fråga om de nyorganiserade läroanstalterna åtager sig ej mindre att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal, än även att bidra till bestridande av de utgifter, som åvila biblioteks- och materielkassorna samt ljus- och vedkassorna, med ett engångsanslag under första året av läroanstalternas verksamhet av tillhoppa 28,000 kronor med den fördelning mellan läroanstalterna, som Kungl. Maj:t bestämmer;

3. besluta, att vid högre allmänna läroverket för flickor på Södermalm i Stockholm skall från och med budgetåret 1943/44 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt upprättas en femårig realskola vid sidan av den nuvarande fyraåriga, under förutsättning att Stockholms stad förpliktar sig att, så vitt angår den femåriga realskolan, tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, samt, såvitt angår ifrågavarande läroverk i dess helhet, bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal;

4. besluta, att vid tidpunkt, som framdeles bestämmes, skall i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 24 april 1942 förordad, upprättas ett statens skolköks- och handarbetsseminarium samt att statens skolköksseminarium i avbidan härpå skall från och med budgetåret 1943/44 vara provisoriskt organiserat i huvudsak på det sätt, departementschefen i samma statsrådsprotokoll angivit;

5. förklara sig icke ha något att erinra mot att vid den tidpunkt, som framdeles bestämmes, inrättas ett psykologisk-pedagogiskt institut i huvudsaklig enlighet med vad departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll förordad;

6. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för högre lärarinneseminarier, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1942/43;

7. till Högre lärarinneseminarier: Avlöningar för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 350,300 kronor;

8. till Högre lärarinneseminarier: Omkostnader för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 42,300 kronor;

9. till Högre lärarinneseminarier: Stipendier för budgetåret 1942/43 anvisa ett anslag av 1,200 kronor;

10. till Privatläroverk: Bidrag till Höglandsskolan i Stockholm för budgetåret 1942/43 anvisa ett anslag av 30,000 kronor.

I samband härmed har riksdagen till behandling förehåft de två likalydande motionerna I: 251 och II: 359, vari hemställts, att riksdagen måtte i princip bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 255 samt bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om linjefördelningen och läroverkens placering, sedan ytterligare utredning verkställts, varvid de nordvästra förorterernas behov av eget högre allmänt läroverk jämväl beaktas.

I. Nedläggande av högre lärarinneseminariet.

Riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag om nedläggande av högre lärarinneseminariet med utgången av budgetåret 1942/43.

II. Avveckling av ämneslärarinneinstitutionen.

Riksdagen har ansett sig böra bifalla departementschefens förslag beträffande avvecklingen av ämneslärarinneinstitutionen och har icke funnit något att invända mot vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang anfört och föreslagit.

III. Ökning av provårskapaciteten i samband med högre lärarinneseminiariets nedläggande.

Såsom departementschefen erinrat erfordras icke nu något beslut med anledning av skolutredningens förslag att högre allmänna läroverket i Bromma skall bibehålla den därstädes anordnade tillfälliga provårskursen även efter utgången av nästa budgetår. Ställning till denna fråga torde få tagas vid 1943 års riksdag.

Med anledning av vad departementschefen i detta sammanhang anfört beträffande provårsutbildning vid det av honom föreslagna nya läroverket på Östermalm får riksdagen framhålla, att riksdagen kommer att närmare behandla denna fråga i det följande.

IV. Omorganisation av högre lärarinneseminiariets övningsskola. Sambandet med läroverksorganisationen i Stockholm.

Riksdagen har icke funnit anledning till erinran mot att frågan, huruvida högre lärarinneseminiariets övningsskola i någon form bör bestå även efter seminariets nedläggande, förknippas med en översyn av Stockholms läroverksorganisation. Riksdagen är emellertid icke beredd att på grundval av

den nu föreliggande utredningen godkänna det av departementschefen framlagda omorganisationsförslaget. Riksdagen är visserligen ense med departementschefen om att med hänsyn till den pågående starka befolkningsförskjutningen från den inre staden till dess ytterområden en rationellare fördelning av befintliga läroverkslinjer mellan de skilda stadsdelarna synes påkallad, men har icke blivit övertygad om nödvändigheten och lämpligheten av att för närvarande vidtaga så betydande ingrepp i den bestående organisationen, som av departementschefen föreslagits. Enligt departementschefens förslag skulle i stället för nya elementarskolan och högre lärarinneseminariets övningsskola tillkomma icke mindre än tre fullständiga högre allmänna läroverk. Ehuru förslaget icke för närvarande innebär annat än en omfördelning av redan nu förefintliga linjer, skulle dess realiserande dock otvivelaktigt medföra väsentligt ökade förutsättningar för en ansvallning av den redan förut stora läroverksorganisationen i Stockholm. En dylik utveckling synes riksdagen — i varje fall beträffande gymnasierna — mindre önskvärd. Riksdagen får erinra, att innevarande års riksdag i annat sammanhang uttalat sina betänkligheter mot den fortgående ökningen av studentproduktionen. Riksdagen anser även att den genom 1940 års skolutredning pågående översynen av vårt lands skolväsen giver anledning till försiktighet när det gäller att pröva behovet av en utvidgning av den bestående läroverksorganisationen. Med anledning av vad i motionerna I: 251 och II: 359 anförts får riksdagen framhålla, att frågan om den lämpliga regionala fördelningen av Stockholms läroverkslinjer enligt riksdagens mening synes böra bedömas med hänsyn tagen jämväl till behovet av studiemöjligheter för ungdomen inom förorter, vilka visserligen i administrativt hänseende icke tillhöra Stockholms stad, men som dock ur geografiska och kommunikationstekniska synpunkter falla inom stockholmsortens rayon.

Riksdagen har på sålunda anförda principiella skäl icke ansett sig kunna för närvarande bifalla Kungl. Maj:ts förslag angående nedläggande av nya elementarskolan och upprättande i dess ställe av tre nya fullständiga läroverk. Även rent praktiska synpunkter synas riksdagen tala för att riksdagen icke för närvarande bör fatta beslut om en nyorganisation av så betydande omfattning som den föreslagna. Det måste nämligen enligt riksdagens uppfattning betecknas såsom osannolikt att den föreslagna omorganisationen under nu rådande förhållanden kan genomföras med hänsyn till de omfattande byggnadsarbeten, som förslagets realiserande skulle komma att kräva. Riksdagen får erinra, att även departementschefen förutsatt, att en längre eller kortare övergångstid kunde komma att visa sig erforderlig.

Riksdagen har icke förbisett, att vissa av de spörsmål, som föranlett departementschefen att framlägga ifrågavarande förslag, kräva en snar lösning. Sålunda erfordras även enligt riksdagens mening vidtagande utan längre uppskov av åtgärder för att förse gymnastiska centralinstitutet, efter det den beslutade nybyggnaden för institutet kommit till stånd, med en närbelägen

övningsskola. Riksdagen har funnit övertygande skäl tala för att detta lämpligen bör ske genom upprättande av ett nytt högre allmänt läroverk på Östermalm, varigenom även denna stadsdels behov av ett ökat antal läroverksplatser skulle tillgodoses. Dessa synpunkter torde emellertid kunna vinna beaktande utan en så långtgående omorganisation som den av departementschefen förordade. Riksdagen syftar härvid på en förflyttning av nya elementarskolan till trakten av den nya Gärdesstaden. Det är riksdagen beaktant, att tanken härpå sedan några år tillbaka varit aktuell.

Frågan om högre lärarinneseminiariets övningsskolas fortsatta bestånd torde även kräva en snar lösning. Det synes riksdagen uppenbart, att övningsskolan i sin nuvarande form icke lämpligen bör bestå såsom en självständig läroanstalt, sedan seminariet blivit nedlagt och skolan alltså upphört att vara övningsskola för seminariet. Departementschefen har föreslagit, att hela övningsskolan, innefattande alltså även dess flickskole- och folkskolelinjer, skall förenas med det nya östermalmläroverket. Detta läroverk skulle organiseras dels såsom provårsanstalt med uppgift bland annat att tillgodose flickskolornas behov av provårsutbildade lärarkrafter, dels såsom övningsskola för statens skolköksseminarium, dels ock såsom provskola för ett blivande psykologisk-pedagogiskt institut. Riksdagen får erinra, att frågan om en omläggning av lärarutbildningen för det högre skolväsendet sedan en tid tillbaka står på dagordningen och för närvarande är föremål för överväganden inom 1940 års skolutredning. Riksdagen anser det därför icke lämpligt, att redan nu genom ett principbeslut med avseende å organisationen av det ifrågasatta östermalmläroverket i viss mån binda statsmakterna vid deras prövning av lärarutbildningens blivande rationella ordnande. Med hänsyn härtill synes det riksdagen, att en anknytning av övningsskolan till ett blivande högre allmänt läroverk i närheten av gymnastiska centralinstitutet allenast bör givas formen av en tills vidare tillämpad försöksordning, varvid folkskolelinjen skulle utökas med en sjunde klass och flickskolelinjen utrustas med en praktisk linje.

I det föregående har riksdagen givit sin anslutning till tanken på en viss utflyttning av läroverkslinjer från den inre staden till dess yttre delar. Denna fråga torde böra bliva föremål för fortsatt uppmärksamhet, varvid jämväl bör undersökas, huruvida icke Bromma och Enskede tills vidare skulle anses tillräckligt tillgodosedda genom utflyttning allenast av vissa realskolelinjer. I samband härmed torde även, på sätt riksdagen ovan antytt, övriga förorters behov böra beaktas. Därvid är det emellertid en öppen fråga, huruvida detta behov lämpligast bör tillgodoses genom läroverk utanför eller inom staden.

Kungl. Maj:t har vidare föreslagit, att högre allmänna läroverket för flickor på Södermalm skulle från och med budgetåret 1943/44 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, utrustas jämväl med femårig realskola. Riksdagen har icke velat motsätta sig bifall till detta förslag under förutsättning att detsamma realiserar genom överflyttning av en realskole-

linje från högre flickläroverket på Norrmalm. Riksdagen har icke funnit anledning till erinran mot uppställande av de av departementschefen angivna villkoren för en dylik omorganisation.

Riksdagen får sålunda, med godkännande av förslaget angående omorganisation av högre flickläroverket på Södermalm men med avslag å här avhandlade förslag i övrigt, hos Kungl. Maj:t hemställa om förnyad utredning i ämnet med beaktande av vad riksdagen i det föregående anfört.

V. Statens skolköksseminarium och hushållsskola.

Riksdagen har icke funnit anledning till erinran mot att vid tidpunkt, som framdeles bestämmes, upprättas ett statens skolköks- och handarbetsseminarium i huvudsaklig överensstämmelse med det av departementschefen förordade förslaget. Såsom departementschefen framhållit, torde detta seminarium lämpligen böra anknytas till det nya läroverk, som enligt riksdagens ovan uttalade mening bör upprättas i närheten av gymnastiska centralinstitutets nya förlägningsplats. Riksdagen bifaller även departementschefens förslag rörande provisorisk omorganisation av skolköksseminariet från och med budgetåret 1943/44.

VI. Inrättande av ett psykologisk-pedagogiskt institut.

Riksdagen delar departementschefens uppfattning om att en livaktig pedagogisk försöksverksamhet är nödvändig för främjande av ett framåtskridande inom skolväsendets område. Mera omfattande pedagogiska försök torde, på sätt departementschefen framhållit, böra förläggas till därför särskilt ägnade läroanstalter. Riksdagen har icke funnit anledning till erinran mot att det nya läroverk, som enligt riksdagens i det föregående uttalade mening bör upprättas på Östermalm, organiseras med särskild tanke på att framdeles i viss utsträckning kunna bilda en grundval för dylika pedagogiska försök.

Riksdagen hyser den meningen, att av statsmakterna främjad pedagogisk försöksverksamhet bör bedrivas efter strängt vetenskapliga linjer. Genom upprättandet av ett psykologisk-pedagogiskt institut med huvuduppgift att främja en systematisk samverkan mellan teoretisk och praktisk pedagogik kan detta syfte tillgodoses. Ett dylikt institut torde även kunna tjänstgöra såsom centralt organ för ledande, övervakande och samordnande av pågående pedagogisk försöksverksamhet.

Liksom departementschefen anser riksdagen emellertid, att tidpunkten för inrättande av institutet och dess närmare utformning ävensom anvisan-

de av härför erforderliga medel bör bliva beroende av särskilt riksdagsbeslut framdeles. Vid sådant förhållande har riksdagen icke funnit erforderligt att, i enlighet med departementschefens förslag, nu fatta ett i viss mån för framtiden bindande beslut rörande institutets organisation.

VII. Anslagsberäkningar.

a) Högre lärarinneseminariet.

Riksdagen har icke funnit anledning till erinran mot departementschefens beräkning av anslagen för nästa budgetår till högre lärarinneseminariets verksamhet.

b) Högländsskolan.

Riksdagens vederbörande utskott uttalade vid fjolårets riksdag, att därest en pedagogisk försöksverksamhet av olika skäl — främst ekonomiska — icke läte sig göra att driva under statlig eller kommunal ledning ville utskottet icke avvisa tanken på att ett med statsbidrag understött privatläroverk toge denna verksamhet om hand. En förutsättning för att staten i en eller annan form skulle medverka härvidlag syntes emellertid böra vara, att en dylik försöksskola erhöle en sådan ekonomisk bärkraft att den kunde hålla undervisningen på ett i alla avseenden tillfredsställande plan. Den nu förebragta utredningen angående Högländsskolan har övertygat riksdagen om att skolan genom den vid densamma bedrivna försöksverksamheten representerar ett sådant inslag i vårt skolväsen att ett statsunderstöd här kan få anses vara motiverat. I sådant hänseende har departementschefen föreslagit ett statsbidrag för nästa budgetår av 30,000 kronor. Riksdagen har icke velat motsätta sig att anvisa ett belopp av denna storleksordning.

Under åberopande av vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag,

1. beslutat, att högre lärarinneseminariet skall nedläggas med utgången av budgetåret 1942/43;

2. beslutat hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning angående omorganisation av vissa läroverk i Stockholm med beaktande av vad riksdagen i det föregående anförte;

3. beslutat, att vid högre allmänna läroverket för flickor på Södermalm i Stockholm skall från och med budgetåret 1943/44 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt upprättas en femårig realskola vid sidan av nuvarande fyraåriga, under förutsättning att Stockholm stad förpliktar sig att, så vitt angår den femåriga realskolan, tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, samt, såvitt an-

går ifrågavarande läroverk i dess helhet, bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal;

4. beslutat, att vid tidpunkt, som framdeles bestämmes, skall i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 24 april 1942 förordad, upprättas ett statens skolköks- och handarbetsseminarium samt att statens skolköksseminarium i avbidan härpå skall från och med budgetåret 1943/44 vara provisoriskt organiserat i huvudsak på det sätt, departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll angivit;

5. godkänt följande avlöningsstat för högre lärarinneseminarier, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1942/43:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 175,400
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	» 7,250
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	» 131,200
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 36,450
Summa kronor 350,300;	

6. till *Högre lärarinneseminarier*: *Avlöningar* för budgetåret 1942/43 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 350,300 kronor;

7. till *Högre lärarinneseminarier*: *Omkostnader* för budgetåret 1942/43 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 42,300 kronor;

8. till *Högre lärarinneseminarier*: *Stipendier* för budgetåret 1942/43 under åttonde huvudtiteln anvisat ett anslag av 1,200 kronor;

9. till *Privatläroverk*: *Bidrag till Högländsskolan i Stockholm* för budgetåret 1942/43 under åttonde huvudtiteln anvisat ett anslag av 30,000 kronor.

Stockholm den 27 juni 1942.

Med undersätlig vörndnad.